

Prohlášení ČAZV k problematice sucha

Problematika sucha, zemědělského i vodohospodářského, patří v posledních letech k velmi aktuálním. Současná situace, navzdory poměrně příznivému průběhu měsíce května 2020, tento trend potvrzuje. Kumulace suchých roků v řadě za sebou má za následek zhoršení projevů sucha, zejména z pohledu abnormálně nízkých průtoků řek a snižující se hladiny podzemní vody. Setkáváme se s řadou názorů, které přisuzují významný podíl na současné situaci zemědělské výrobě a hospodaření v krajině. Názory odborníků z oblasti vývoje klimatu však potvrzují, že změna klimatu je globální problém a ani výraznější změny v hospodaření nevedou k odvrácení negativních dopadů sucha v krajině, mohou však tyto změny zmírnit. Tuto situaci potvrzuje stav v mnoha státech Evropy. Je důležité adaptovat krajinu na probíhající změny. V tomto směru se vyvíjí i zásady v Green Deal a vznikající Společné zemědělské politice. V České republice se budou aktivity soustřeďovat do dvou základních oblastí. Hospodaření na půdě bude muset být důsledněji a ve větší míře podporováno zastoupením přírodě blízkých opatření, důsledným využíváním organické hmoty, včetně její aplikace do půdy a podporou krajinných prvků. Velkou příležitostí je pak revitalizace melioračních systémů. Pro zajištění potřeb obyvatelstva, ale i zlepšení hospodaření s vodou, bude nezbytná výstavba retenčních a akumulačních nádrží.

Setkáváme se s tendencemi oddělovat a vzájemně porovnávat jednotlivá vodohospodářsky účinná opatření (vodní nádrže, jiná technická či netechnická opatření v krajině) a s jejich prioritizací na místo snahy je vzájemně propojovat s cílem dosahovat synergických efektů. Některá opatření přitom nejsou slučitelná se zachováním tradičních zemědělských činností na daném pozemku - např. budování vodních nádrží, mokřadů, jiná ano – např. opatření k posílení infiltrace do půdy, zvyšování retenční, případně akumulační schopnosti půd. Je jistě žádoucí zvyšovat biodiverzitu krajiny např. podporou vzniku krajinných prvků, zpravidla vyžadujících změnu užívání ZPF. Jedná se o požadavky, vnášené do nově formulovaných zásad SZP. Rozsah vnášených nároků by ale měl zohledňovat přiměřenost dopadů těchto požadavků i na zemědělství a lesnictví při zajišťování dostatku kvalitních surovin a potravin a při respektování požadavků ochrany přírody a krajiny. Cílem je minimalizovat negativní dopady zemědělství a lesnictví na složky ŽP – např. na zhoršování jakosti půdy a vody, při zajištění udržitelnosti produkce v těchto odvětvích lidské činnosti.

Synergie vzájemně provázaných opatření se projeví při zadržování vody nejen během přívalových srážek (retenční funkce krajiny), ale i při zmírňování dopadů sucha (různé formy akumulace vody pro její pozdější využití). Opatření můžeme budovat pouze s využitím konkrétních (vhodně situovaných) pozemků, které zpravidla bývají privátním majetkem – obecních nebo státních pozemků je již nedostatek. Společnost v takovém případě balancuje na hraně veřejného a soukromého práva. Příkladem toho může být nejen obtížnost budovat opatření nová, ale také zajišťovat společnou péči o ta stávající. U závlah a odvodnění se jedná o plošně nebo liniově rozsáhlé systémy, sloužící v krajině k optimalizaci vláhových režimů zemědělských či lesních půd, případně k retenci a akumulaci vod (suché retenční nebo vodní nádrže, mokřady, protierozní opatření). Tato opatření mají největší účinnost, pokud je jsme schopni vzájemně provázovat. Například je vhodné, aby na opatření k posílení infiltrační schopnosti půd (opatření agro-/bio-/technická, zvyšování obsahu humusu v půdě atd.) navazovala ještě v téže ploše pozemku opatření technická, sloužící k zadržení vody na povrchu (průlehy, meze, příkopy) nebo pod povrchem (podzemní přehrážky, regulace drenážního odtoku apod.). Přebytky vod pak budeme zadržovat v níže ležících tůních, vodních nádržích či revitalizovaných vodních tocích a přilehlých říčních nivách. Takto vytvořený systém umožňuje neefektivněji vodu zadržovat a hospodařit s ní.

Všechna uvedená opatření směřují k zadržení vody v krajině a tím i k mitigaci/zmírnění sucha. Přesto však pro krizová řešení nedostatku vody se neobejdeme bez vybudování velkých vodních nádrží nejlépe propojených v soustavách, jak je také zmiňuje MZe ve výhledu budoucích 30 let.

ČAZV s cílem snižovat dopady probíhajících změn klimatu vyzývá k podpoře souboru vzájemně navazujících vodohospodářsky účinných opatření, přesahujících členění krajiny na zemědělskou a lesnickou část, na extravilán a intravilán. Vhodně propojená opatření umožní lépe uspokojovat aktuální potřeby konkrétní oblasti a v souvislosti s problematikou sucha zvyšovat schopnost krajiny zadržovat vodu ze srážek a následně ji účelně využívat.

doc. Ing. Zbyněk Kulhavý, CSc., doc. Ing. Radim Vácha, Ph.D., doc. PhDr. Ing. Ladislav Koutný, CSc., Ph.D.
(členové Odboru pedologie a Odboru vodního hospodářství ČAZV)